Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas

Darbuotojų sveikata ir gerovė. Ataskaita, paremta penktuoju Europos darbo sąlygų tyrimu

Santrauka

Įvadas

Sveikata ir gerovė – pagrindinės temos politinėse diskusijose apie tai, kaip gerinti žmonių gyvenimą visuomenėje. Sveikata ir gerovė turi neįkainojamą vertę ir yra žmonių pažangos ir visuomenės funkcionavimo pagrindas, nes yra tiesiogiai susijusios su darbo jėgos dalyvavimu, produktyvumu ir tvarumu bei panašiais aspektais. Šioje ataskaitoje, remiantis Eurofound atlikto penktojo darbo sąlygų tyrimo (EWCS) išvadomis, nagrinėjama, kaip darbas susijęs su žmonių sveikata ir gerove.

Darbas – labai svarbus asmens gerovės šaltinis, nes jis užtikrina pajamas ir yra platesnės socialinės raidos priemonė. Darbas ir gerovė glaudžiai susiję, nes geros arba prastos darbo sąlygos turi tiesioginį poveikį asmens gyvenimo kokybei. Darbas taip pat glaudžiai susijęs su sveikata, nes dėl konkrečių rizikos veiksnių darbo vietoje yra pavojus susižaloti, susirgti profesine ar su darbu susijusia liga ir turėti ilgalaikių sveikatos problemų.

Politinės aplinkybės

Darbuotojų sveikata ir gerovė – vieni svarbiausių bendrosios augimo, konkurencingumo ir tvaraus vystymosi strategijos „Europa 2020“ elementų. Ekonomikos būklė priklauso nuo gyventojų sveikatos. Jei gyventojų sveikata prasta, darbdaviai patiria produktyvumo nuostolių, piliečių gyvenimo trukmė trumpesnė ir gyvenimo kokybė prastesnė. Tai ypač aktualu, atsižvelgiant į dabartines diskusijas apie senėjančią Europos visuomenę.

Lisabonos strategijoje ir strategijoje „Europa 2020“ ES valstybės narės iškėlė sau tikslą apsaugoti visų piliečių teisę į darbą ir užtikrinti, kad įvairaus pajėgumo žmonės galėtų dirbti apmokamą darbą. Remiantis Europos sutartimis parengtuose teisės aktuose ir politinėse priemonėse pripažįstama darbuotojų sveikatos, saugos ir gerovės svarba. Direktyvoje 89/391/EEB dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti sakoma, kad darbą būtina derinti prie žmogaus, o ne atvirkščiai.

Vis daugiau kalbama apie depresiją ir su darbu susijusį stresą, nes šie veiksniai gali turėti įtakos asmens gerovei ir galiausiai tapti invalidumo priežastimi. 2004 m. ES lygmens socialiniai partneriai sudarė Bendrąjį Europos susitarimą dėl su darbu susijusio streso, kuriuo siekiama nustatyti ir spręsti su stresu darbe susijusias problemas ir užkirsti joms kelią. 2008 m. Europos Komisija su atitinkamais socialiniais partneriais ir suinteresuotaisiais subjektais pasirašė Europos psichikos sveikatos ir gerovės paktą, kuriame pabrėžė psichinės sveikatos ir gerovės reikšmę Europos stiprumui ir konkurencingumui.

Pagrindinės išvados

- Prasta bendra sveikatos būkle skundžiasi 2,5 proc. Europos darbuotojų, o 47 proc. nurodo daugiau nei dvi sveikatos problemas ir pabrėžia glaudų ryšį tarp fizinės būklės ir psichinės sveikatos.

- Iš viso 60 proc. darbuotojų, kurie nurodo esą geros ir labai geros sveikatos, įsitikinę, kad tokį pat darbą galės dirbti ir būdami 60 metų, tuo tarpu prastos sveikatos žmonių, kurie tikisi tokį pat darbą galėsiantys dirbti būdami 60 metų, procentinė dalis gerokai mažesnė.

- Darbo kokybė glaudžiai susijusi su gerove ir turi jai didelės įtakos. Iš visų darbo kokybės aspektų didžiausią poveikį gerovei turi konkrečios darbo vietos kokybė ir perspektyvos darbe (užimtumo garantijos, karjera, darbo sutarties kokybė). Darbo kokybei prastėjant, darbuotojų gerovė labai smarkiai ir nevienodai kinta: esant prastoms

darbo sąlygomis, darbuotojų pajėgumas susidoroti su darbu taip pat labai nevienodas.

- Nekvalifikuoti darbuotojai ir transporto, viešbučių bei apdirbamosios pramonės sektorių darbuotojai nurodo patiriantys daug jėgų reikalaujančių darbo situacijų ir nepakankamai kontroliuojantys savo darbą. Didelį stresą darbe patiriančių darbuotojų padėtis prasčiausia. Bendradarbių moralinė parama jiems yra pagrindinis veiksnys, padedantis susidoroti su darbu.

- Prasta sveikata ir žemas gerovės lygis dažniausiai siejami su netipinėmis ir kintančiomis darbo valandomis, darbo trikdžiais, reorganizacijomis, aplinkiniais pavojais ir užimtumo garantijų trūkumu. Sveikatą ir gerovę teigiamai veikia parama, atlygis (kai darbuotojas mano, kad jos darbas deramai atlyginamas ir jis gali kilti karjeros laiptais) ir darbo įgūdžiai.

- Psichosocialiniu požiūriu transporto ir statybos sektorių darbuotojai dirba prasčiausiomis sąlygomis. Nemažos įtakos turi ir darbo sutarties pobūdis ir lytis.

- Vertinant pagal psichinės gerovės indeksą (WHO-5), kurį emocinei ir psichologinei žmonių gerovei vertinti sudarė Pasaulio sveikatos organizacija, 23 proc. Europos darbuotojų nurodo žemą gerovės lygį ir reikėtų patikrinti, ar jie neserga depresija; tikėtina, kad 6 proc. darbuotojų serga depresija, o moterų gerovės lygis, jų pačių vertinimu, žemesnis nei vyrų.

- Apie 40 proc. Europos darbuotojų nurodo laikinai nedirbę dėl ligos. Kuo geresnės užimtumo garantijos ir mažesnė tikimybė prarasti darbą, tuo dažnesnis laikinasis nedarbingumas dėl ligos, taigi darbuotojus galima įtarti naudojantis situacija (elgiantis oportunistiškai). Be to, laikinasis nedarbingumas taip pat susijęs su darbuotojų gerovę ribojančiais psichosocialiniais veiksniais (bauginimu, diskriminacija, emocine įtampa).

- Iš viso 41 proc. vyrų ir 45 proc. moterų nurodo per pastaruosius 12 mėnesių bent vieną dieną dirbę sirgdami. Šis reiškinys labiau būdingas darbui atsidavusiems kvalifikuotą protinį darbą savarankiškai vykdantiems darbuotojams. Pastebima, kad sirgdami dažniau dirba tie žmonės, kurių darbo sąlygos nepalankios, nes tokių atvejų daugiau ten, kur darbas intensyvesnis, darbuotojas dažniau koneveikiamas ar diskriminuojamas, kur dirbama fiziškai nepatogioje padėtyje arba kur dirbama su cheminėmis medžiagomis arba pamainomis.

Rekomendacijos politikams

- Užimtumo kokybę, psichosocialinę darbo aplinką ir organizacinius veiksnius gerinančios specialios darbuotojų sveikatos, gerovės ir saugos skatinimo politinės priemonės gali daryti reikšmingą poveikį.

- Užimtumo kokybė darbuotojams labai svarbi ir turi didelę įtaką jų gerovei. Žemas žmonių, kuriems sunku dirbti prastomis darbo sąlygomis, pasitenkinimo lygis kelia nerimą. Politines priemones reikia orientuoti ne į vidutinį darbo ir gerovės santykį, o į konkrečių atvejų grupes.

- Fizinė ir psichinė sveikata ir darbo sauga mažai susijusios su tradiciniais diskusijose aptariamais aspektais, tokiais kaip pramonės šaka, įmonės dydis ar netgi darbo sutartis. Kalbant apie darbą, svarbiausia atskirti fizinį ir nefizinį darbą; reikia surasti sąsajas su psichosocialine darbo aplinka ir organizaciniais veiksniais. Atsižvelgiant į šiuos aspektus, nelieka net skirtumų tarp šalių.

- Svarstant psichosocialinės darbo aplinkos klausimus ir organizacinius veiksnius, reikia nepamiršti, jog egzistuoja daugybė individualių atvejų: patobulinus darbo organizavimą ir rūpinantis darbuotojams palankia darbo aplinka, didžiausios naudos gali tikėtis nekvalifikuotą rankų darbą atliekantys darbuotojai.

- Žemas gerovės lygis ir prasta sveikata visuomenei kainuoja brangiai, nes jai tenka atlyginti laikinojo nedarbingumo dėl ligos ir darbo sergant lemiamus nuostolius. Darbo sąlygos turi įtakos ne tik sveikatai ir gerovei: geromis darbo sąlygomis dirbantys darbuotojai ne tik yra geresnės sveikatos, bet ir rečiau naudojasi padėtimi neatvykdami į darbą arba ateina į darbą sirgdami.

Papildoma informacija

Ataskaita „*Health and well-being at work: A report based on the fifth European Working Conditions Survey*“ (Darbuotojų sveikata ir gerovė. Ataskaita, paremta penktuoju Europos darbo sąlygų tyrimu) skelbiama adresu:
http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1302.htm

Daugiau informacijos kreipkitės į tyrimų pareigūnę Agnės Parent-Thirion el. pašto adresu apt@eurofound.europa.eu